

Ès un cas difícil, que s'ha de considerar encara indecís: potser —i per ventura és una esperança ben incerta— es podria resoldre amb una recerca monogràfica, de caràcter lexical i morfològic, si anava acompanyada de molta percepció d'estil i semàntica, en el baix llatí primitiu de tota la Romània. Tant en el DCEC com ací he estimat prudent limitar-me a subratllar alguns punts de vista que em semblen més sòlids que d'altres, i un poc més orientadors.¹ 1.^r El fr. antic *moneste* 'notícia', que podria fonamentar l'existència de *MONESTUS, només està documentat en un parell de textos de finals de l'Edat Mitjana, i fins apareix en un ms. del *Roman de la Rose* com a variant textual de *moleste* 'molèstia': caldria investigar bé els detalls d'aquest punt i veure si hi ha base més ampla, 15 car d'aquí depèn que hàgim de considerar *moneste* com a forma antiga o al contrari, com una prova de l'existència de l'encreuament.

2.ª El castellà *amonestar* no es presenta mai amb diftong en la síl·laba *-nes-*, ni tan sols en Berceo i els 20 altres textos del S. XIII, en els quals apareix en formes del singular del present: si es comprova més, i hi afegim testimonis d'una pronúncia *œ* en mallorquí antic (i en general català medieval), com els que he apuntat abans, això seria prova que no és descendent popular 25 d'un ll. vg. *MONĒSTUS. 3.^r D'altra banda és molt improbable que es tracti d'un representant savi d'un baix llatí *ADMONESTARE (una vegada més desaprovem la forma com *AlcM* «tira al dret» amb aqueixa mena de «llatí»), com sigui que ni Du C. ni Cuervo no han asenyalat en baix llatí aquest mot: des del començament, en traduccions medievals de textos llatins al romànic, es nota que hi havia consciència del caràcter purament romànic d'*amonestar*, *amonestament* (-lació) 35 enfront del ll. i b. ll. *admonere*, *admonitio*. Aquests dos punts de vista aparentment contradictoris —caràcter erudit fonèticament però absència en llatí— sembla que només es poden conciliar admetent l'encreuament d'*admonere* amb *molestare* en el llenguatge de clergues i estudiants, de primer potser amb caràcter humorístic, com suggereix M-Lübke. 40

DERIV.: *Amonestació* [Lull, supra]. *Amonestada*. *Amonestador*. *Amonestament* [Lull]. D'altres derivats del ll. *monere*. De COMMONERE 'advertir, avisar', cat. ant. *comonir* [freqüent com a terme feudal en els 45 Ss. XI-XIII; 1050, *AlcM*,² més tard de vegades escrit *comunir*, 1428, ib.]; *comoniment* [-mun-, 1242, P. Pujol, *Docs. en Vulgar*, 8.48]; *comonidor* 'el qui intima' [1470, id.], 'espècie de campanaret o porxadeta adjacent o superposada a l'església, des d'on el rector 50 surt a malcir o exorcitzar la «cuca» o el mal temps que amenaça', construcció de la qual es veuen exemples en pobles de l'Alt Vallès i Lluçanès, però sobretot en el Pallars i Vall d'Aran (que són les comarques on recordo haver-ne vistos bastants).³ 55

Cultismes: *Admonir*; *admonició*; *admonitiu*; *admonitor*; *admonitori*. *Monitori* [1620; 1695, Lacav.], *monitor* [mj. S. XIX; manca *DT*o., Lacav., Belv.], *monició*, derivats directes de *monere*, ja llatins. *Mònita* [1815, *AlcM*, sovint en escr. Renaix.], del títol del 60

llibre *Monita Privata* 'advertiments privats' que s'atribueix als jesuïtes; *monició*. *Premonitori*.

Monument [*moniment*, Llull, 'sepulcre, en especial el Sant Sepulcre o les tombes dels sants': la *-i-* i aquest sign. són quasi constants a l'E. Mitjana, no tant el segon; el *DT*o., 1640-1757 encara no registra altre sentit, i *moniment* seguia encara essent vulgar en el nostre segle, sobretot parlant de l'altar simbòlic de Setmana Santa], pres del ll. *monumentum*, 'monument commemoratiu', del qual ja es troba una variant *monimentum* en textos llatins arcaïcs i vulgars (forma també conservada en cast. ant., oc. ant. i gall.: *moimento* 'monument', Castelao, *Escolma Dón.*, 93.6, 249.20); *monumental*, *monumentalitat*.

1 Ja s'ha fet notar que els participis en -ESTUS, com *movestus* 'mogut', pertanyen al Nord d'Itàlia, quan justament el tipus *amonestar* és quasi del tot estranger a aquest país. Fora d'allà només degué existir l'isolat *comestus* 'menjat', que no pogué obrar sinó en el Centre i Oest ibèrics, puix que COMEDERE aviat desaparegué en les altres llengües romàniques; i avui l'etimologia de LLEST, per un antic participi de LEGERE ha quedat absolutament demostrada (si no és als ulls d'algun rutinari), però ja es veu que tant aquest com COMESTUS s'aparten del tipus *monestus* en el sentit de no tenir desinència -ESTUS sinó merament la comuna -STUS. Pel que fa a **carestus*, que s'ha cregut punt de partida de *CARESTIA*, és un suport frèvol, ja que es tracta d'un altre problema sense resoldre. Sembla que va existir un cast. ant. *amonestat* en la *Vida de San Ildefonso* (princ. S. XIV, v. 125) amb el sentit de 'recomanació, caràcter comendatori' (*cartas de muy grand amonestat*), ço que podria estontolar la idea d'un encreuament amb HONESTUS i el seu abstracte HONESTAS, -ATIS; no desdenyem tampoc del tot l'existència d'un substantiu *moneste* en l'anglès del *Romaunce of the Rose* de Chaucer, ni de la forma verbal simple *monestar* (bis en Daudè de Pradas, Rayn., l. c.), que es retroba, i amb sentit interessant, en el francoprovençal de l'alta Gruyère *monahità* «ennuyer qqn. par des reproches, lui dire qu'il a mauvaise conduite» (Cornu), però res d'això no constituïria argument fort, ni si totes aquestes coses no tinguessin la gran debilitat de ser hapax i inspirar per tant certa desconfiança. — 2 Frases com «cunctos homines --- unde Raimundus iamdictus me Guilelmum iamd. *comonrà* --- et de iamd. *comunimentum comonir* no-m vedaré», d'un doc. de Besalú, 1020-1050 es troben arreu (RLR III, 274, 276, 279, 283, 285). — 3 «Pegat a la paret, dalt al campanar, és lo *comunidor* a modo de una petita torreta, y també pegat a ésta lo aposentet del rellotge», B. de Maldà, *Excursions*, p. 124; BCEC v, 142; J. Soler i Santaló en dóna passim fotos i descripcions en la seva *Guia de la Vall d'Aran*. A la terra baixa la irrespectuosa severitat de gent menuda i pedant, amb autoritat local, ha destruït quasi pertot aquestes venerables i ingènues relíquies del vell pensar del poble. La grafia amb u